

Részlet

Jászai Samu: A MAGYAR SZAKSZERVEZETEK TÖRTÉNETE

című művéből.

A bolsevizmus bukása után

Szomorúbb napokat még nem élt a magyar munkásmozgalom, mint abban az időben, midőn a bolsevizmus bukása után Budapestre bevonultak a román csapatok. Egyszerre megállt minden élet. A termelés szünetelt az egész vonalon. A munkások tízezrei az utcára dobattak. Az irodák is üresen maradtak. Senki sem dolgozott és a szakszervezeteken kívül senki sem törődött a foglalkozás nélküli alkalmazottakkal és munkásokkal.

A Peidl-kormány uralma sokkal rövidebb volt, hogy bármit is kezdetett volna. A Friedrich-kormány pedig, amely békét és nyugalmat hirdetett, nyugodtan nézte az egyre erősödő anarchikus állapotokat.

Közvetlen parancsot adtak ki, hogy a kommunistákat el kell fogni. A románok falragaszokat függesztettek ki, amelyekben föl hívták a közönséget, hogy jelentsék föl a kommunistákat. Erre tömegesen jelentkeztek a denúciások. Minden rossz szomszéd följelentette lakótársát, még akkor is, ha ez teljesen ártatlan volt. A hatóságok nem sokat törődtek az emberek ártatlanságával, hanem tömegesen elfogták az embereket. De a főbűnösök fűgébbr része már idejekorán elszökött az országból és elmentek sokan olyanok is, akik nem is voltak exponálva a kommün alatt és üldözéstől nem kellett félniük, hanem a különböző felelőtlen elemek bosszújától féltek. Szerencsére a szakszervezeti vezetők jórésze itt maradt, mert az volt a föl fogásuk, hogy akkor, midőn a munkásság a legnagyobb bajban van nem szabad őt elhagyni. Itt kellett vesződniük és küszködniük mindazoknak, akik kötelességüknek tartották a munkásság ügyét a legnagyobb veszély közt is szolgálni.

A Szakszervezeti Tanács titkársága az első pillanattól kezdve azon volt, hogy a szervezetek megint folytathassák működésüket, úgy, mint ezelőtt. A Király-utca 52. szám alatti helyiségbe hívta össze a szakszervezeti vezetőket, ahol naponta voltak értekezletek és ahol megbeszélték mindazokat a dolgokat, amelyek szükségesek voltak a munkásmozgalom talpra állítására. Menteni kellett, ami menthető volt, mert az első időkbben minden romokban hevert. Mindenekelőtt gondoskodni kellett az ártatlanul fogházba vitt munkások kiszabadításáról. Az értekezelet határozatának megfelelően küldöttség kereste föl az akkori rendőrfőkapitányt és arra kérte, engedje meg, hogy a szervezetek a munkanélkülivé vált nagy tömegeket segítheyessék. Ezt az engedélyt hamar meg is kapták. Továbbá arra kérték őt, hogy az ártatlanul elzártak ügyében tegyen lépéseiket, vagyis tegye lehetővé, az ártatlanul elzártak kiszabadíttassanak. Miután sok panasz érkezett, hogy a fogdákbban rosszul bánnak az elzártakkal, kérték, hogy ezt az ügyet is vizsgálja meg. Ugyanilyen előterjesztést tettek a belügyminiszternek is. A következménye ennek az volt, hogy a munkások háromtagú bizottságot alakíthattak, akik a fogdákat látogathatták és a tapasztalt bajokat illetékes helyen elmondhatták. Lehetővé lett téve továbbá azt is, hogy némi élelmet is vihessenek a fogdákbba. Ezek voltak abban az időben a legsürgősebb dolgok, amelyek ugyan nem szakszervezeti föl adatok voltak, de miután a politikai párt ekkor még nem működött és az elzártak közül sok szakszervezeti tag is volt, a szakszervezeti vezetők vállalták ezt a föl adatot.

Közben a román megszálló csapatok a legtöbb gyárban – elhurcolkodás céljából – leszerelték a gépeket, a telefondrótokat és mindazokat az eszközöket, amelyek a termeléshez szükségesek voltak. Ennek következménye az volt, hogy a munkanélküliség még fokozódott. A szakszervezetek vezetői foglalkoztak ezzel a kérdéssel és összeszámlálták a munkanélkülieket. Oly nagy volt ez a tömeg, hogy a szakszervezetek képtelenek voltak a segítheyeket előteremteni. A fővárosban – egyes üzemek kivételével – alig dolgoztak a munkások. Az utcákon csupa lerongyolódott embert lehetett látni, a betegségek százféle nyavalyája pusztította őket. Eleinte élelem sem volt és mikor később már a piacokon élelmet lehetett találni, nem volt senkinek pénze, hogy ezt a drága élelmiszert megvegye.

A Szakszervezeti Tanács, hogy a nagy munkanélküliségre föl hívja a figyelmet, a román katonai parancsnokság és a rendőrfőkapitányság engedélyével nagy munkanélküligyűlést hívott össze a parlament előtti térre. És noha 100.000-re becsülték a munkanélküliek számát, ezen a gyűlésen csak 12-15.000 ember jelent meg. A többiek vagy annyira lerongyoltak voltak, hogy nem mertek az utcára menni, vagy pedig féltek az üldözéstől. A gyűlés a következő határozati javaslatot fogadta el:

Kiadó: Világosság Rt. Budapest. Műszaki igazgató: Deutsch D. Deutsch D.

Forrás: http://mtda.hu/books/jaszai_samu_a_magyar_szakszervezetek_tortenete_Optimized.pdf

„A budapesti munkanélküliek 1919 október 10-én az Országház-téren tartott nagygyűlése megállapítja, hogy amíg a külföldi államok, városok, hatóságok állandóan foglalkoztak a munkanélküliség kérdésének megoldásával, az önhibájukon kívül munka nélkül maradt munkások segélyezésével, addig nálunk a múltban ezzel sem az állam, sem a hatóságok nem foglalkoztak. Egyedül a szakszervezetekre hármlott az a föladat, hogy munka nélkül maradt tagjaikat segélyben részesítsék.

A háború első idejének gazdasági bizonytalansága a munkások ezreit tette munkanélkülivé. A háborús ipar föllendülése fölszívta ugyan a munkanélkülieket, de a tömeges bevonulások következtében vidékről újabb és újabb munkástömegek tódultak a gyárakba és egyéb háborús cikkeket gyártó üzemekbe. A háború megszűnésével nagymértékben csökkent az ipari termelés és most már nemcsak a háború ideje alatt a gyári üzemekben elhelyezkedett és vidékről feljött munkások, de a háborúban részt vett, és onnan visszajött munkások tízezrei is munkátlanok lettek. A novemberi forradalom után a Károlyi-kormány a háború következtében nyomorba jutott munkásokat munkanélküliségében részesítette, amellyel úgy, ahogy eltengették életüket. A bolsevista uralom is segélyezte a munkanélküli munkásokat, ezt a segélyezést azonban a most uralmon lévő kormány nemcsak teljesen megszüntette, de a fehér pénz devalvációjával a legnagyobb nyomorba taszította a munkásokat, a kereskedelmi, köz- és magán alkalmazottakat, akik ma az üzemeken kívül várják a munkaalkalmat, gyárak és vállalatok üzembehelyezését. Ma Budapest és környékének munkásai borzalmas tél előtt állnak, minden pénzük elfogyott és ha nem lesz gyors segítség, akkor előrelátható az éhínség és ennek minden következménye reájuk hármlik.”

A munkanélküliek megmozdulására a kormány végre elszánta magát és foglalkozott a szükségmunkák kérdésével. Ezek elvégzésére 30-40 millió koronát vett igénybe és úgy tervezte, hogy ez a szükségmunka földmunkára és erőkitermelő munkára terjedne ki. Ezzel azonban vajmi keveset segített az ipari munkásokon.

A Szakszervezeti Tanács – összeszámálva a munkanélkülieket –, borzalmas számokat hozott nyilvánosságra. Eszerint október 31-ig jelentkezett munkanélküliek száma 114.174 volt. Ez az óriási szám a következőképp oszlott meg: biztosítási tisztviselők 450, börtöndösök, szíjgyártók és nyergesek 300, cipészek 69, cukrászok 350, élelmezési munkások 1300, építőmunkások 8600, famunkások 9658, festőmunkások 2000, fényképészek 348, fodrászok 465, közlekedési munkások 327, grafikai munkások 240, husipari munkások 212, ipari és közlekedési tisztviselők 15.000, kereskedelmi alkalmazottak 20.000, könyvkötők 1256, magántisztviselők 6000, mintakészítők 407, molnárok és malommunkások 1600, nyomdászok 1800, óráskok és nemesifémipari munkások 750, pénztintézeti tisztviselők 3000, segédmunkások 8000, szabómunkások 12, pincérek 1500, szobrászok 160, textilipari munkások 5000, téglagyári munkások 3500, üvegesek 2870, vas- és fémmunkások 11.000 és vegyészeti munkások 8000. A szervezetek 1919 augusztus 1-től október 31-ig 1.591.822 korona munkanélküliségelety fizettek ki. A legtöbb segélyt a nyomdászok kapták: 600.000 koronát, ezt követték a vas- és fémmunkások 300.000 koronával. A bányamunkások szervezete rendkívüli segélyt nyújtott az arra rászorult bányamunkásoknak. Ez a rendkívüli segély augusztus 1-től október 31-ig 146.518 koronát tett ki. A kifizetett segély nem volt nagy, de ha figyelembe vesszük a munkanélküliek óriási számát, mégis csak a szakszervezetek voltak az egyedüliek, amelyek nem ígértek sokat, de annál többet tettek. A szakszervezetek igen súlyos viszonyok közé kerültek. Egyes szervezeteket föl is függesztettek, mások pedig korlátozva voltak működésükben. Senki sem tudta, hogy mi következik még. A legnagyobb baj a munkahiány volt. Az állam csak szükségmunkákkal próbálkozott, de a szakmunkások nem is vállalhattak ott munkát, mert ezek elvégzésére testileg sem voltak alkalmasak. A munkabérek is a lehető legkisebbek voltak. A szükségmunkáknál fizettek 25-30 korona napibért, ami az akkori viszonyok mellett még kenyérré és főzelékre sem volt elegendő egy-egy családnak.

Hozzájárult még ehhez, hogy a szakszervezetek erkölcsi tekintetben is igen rossz helyzetben voltak. Őket tették felelőssé a proletárdiktatúra kitöréséért. Pedig tudvalevő és a tárgyilagos vizsgálat is azt igazolta, hogy a szakszervezetek voltak a letűnt időszak alatt az egyedüli mérvadó tényezők, amelyek erélyesen és bátran küzdöttek – a magukat kommunistáknak nevező elemekkel szemben. De hiába volt. Bizonyos körök ezt nem akarták tudomásul venni és amikor csak alkalom nyílt, szították a gyűlöletet és izgattak a szakszervezetek ellen. Az eszközökben nem válogattak. A rágalom volt a leggyakoribb fegyverük.

A kormány egymásután bocsátotta ki rendeleteit, amelyek a szakszervezetek működését korlátozták. Így a kereskedelemügyi miniszter föloszlatta a Magyarországi Vasutasok Szövetségét. Mindazokat a rendelkezéseket, amelyeket a Károlyi uralom alatt kibocsátottak – visszavonták. Az Országos Pénztár, valamint a Budapesti Kerületi Munkásbiztosító Pénztár autonómiáját fölfüggesztették és számos, igen jól bevált régi tisztviselőjét elbocsátották. De emellett igen gyakran jelentek meg falragaszok, amelyek hirdették, hogy a kormány a munkásság jólétéről gondoskodik. Azt kívánták, hogy most, a nagy megpróbáltatások után, a szervezett munkások hagyják ott szervezeteiket és lépjenek be a most már hatóságilag nagyon támogatott

keresztényszocialista szakszervezetekbe. A munkásság segítséget, munkát várt az illetékes tényezőktől és ehelyett hangzatos ígéreteket kapott. Hívogatták őket mindenfelé, hol az egyik-másik miniszter, hol a Keresztényszocialista Pártból az akkoriban még nagyon hatalmas ébredők hívták őket. úgy látszott, mintha soha a munkásságnak nem lett volna annyi jóbarátja, mint ezekben az időkben. „*Mindent kaptok, csak jó gyerekek legyetek*” volt a jelszó. De nemcsak szavakban, hanem tettekben is igyekeztek a keresztényszocialista szervezeteknek, amelyek Magyarországon sohasem tudtak boldogulni, tagokat szerezni. Sok üzemben csak azzal a föltétellel vették föl a munkásokat, ha beiratkoznak a keresztényszocialista szakszervezetekbe. Sok helyen a munkabérekéből levonták a keresztényszocialista szakszervezeti járulékot. Így akartak tagokat szerezni. És ekkor történt az, hogy a munkások – a nagy kényszer folytán – fizették ugyan a keresztényszocialista járulékot, de egyszersmind titokban az ő régi szervezeteikbe mentek és ott ugyancsak fizették a járulékot. És csak természetes, hogy mihelyt lehetséges volt, a munkások ismét otthagyták az őket boldogítani akaró keresztényszocialista szervezeteket.

Igaz, hogy a tisztviselők egyrésze, amely mindig a politikai konjunktúrákhoz alkalmazkodott, otthagya a szervezett munkásság taborát, de ennek mindenki csak örült, mert hiszen már előbb is ismerték őket.

A Nemzetközi Munkaügyi Hivatal bizottságot küldött ki, hogy vizsgálja meg a magyar munkások és szakszervezetek helyzetét. Ez a bizottság teljesítette föladatát anélkül, hogy véleményt mondott volna az itteni viszonyokról, csak tényeket említett jelentésében. Az egyik helyen megemlékszik a keresztényszocialistákról is. Ebben azt mondja a bizottság:

„A Magyarországi Keresztényszocialista Szakszervezetek Szövetsége 1906-ban alakult, de valójában csak a kommunizmus bukása után fejlődhetett. Taglétszáma ez idő szerint, a nekünk átadott táblázat szerint 190.064. (Itt megjegyzi a bizottság: kénytelenek vagyunk megmondani, hogy a nyolcnapos időközben a keresztényszocialista szövetség vezetősége a misszió két tagjának két különböző kimutatást adott át a szövetséghez tartozó tagok létszámáról. Az első kimutatás 160.000-ról, a második 190.064-ről szól.) Szükségesnek tartottuk kiegészíteni értesülésünket – mondja továbbá a bizottság –, és megkérdeztük a szövetség intézőjét: „a forradalom előtt – mondta – nem vehettünk nagy lendületet a fejlődésben, nem volt több 8-9 központunknál 12-13.000 taggal. A Károlyi-uralom óta a legnagyobb nehézségekkel kellett megküzdeni. Amikor az ellenforradalom győzött, itt Budapesten nyomban nagygyűlést hívtunk össze, annak megünneplésére. Ettől a naptól kezdve éledt újra a mozgalmunk. Ma 42 központunk van, de tagjaink létszáma éppen csak pillanatnyi és nagyon gyorsan fogunk emelkedni. Némely szervezet, mint például a vasutasoké, a maga egészében jött hozzánk.” Végül a bizottság, miután nem hitt a keresztényszociális szakszervezetek adatainak, a munkáltatókhoz fordult. „A munkáltatók – mondja a bizottság, és erre a pontra vonatkozólag egyáltalán nem volt véleménykülönbség közöttük – kijelentik, hogy a Szakszervezeti Tanácshoz tartozó szakszervezetek taglétszáma (212.000) pontos lehet. Ellenben rendkívül meglepődtek, amikor a keresztényszocialista szakszervezetek országos szövetsége taglétszámáról beszéltünk és kijelentették, hogy ez a szám mértéktelenül túlzott.”

De ha már a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal kiküldött bizottságának jelentésével foglalkozunk, nem lesz érdektelen, hogy a bizottság által meghallgatott munkáltatóknak mi volt a véleményük. Egyik helyen közli a bizottság; egy munkáltató ezt mondta nekünk: „*A munkásszervezetek ellenezték a bolsevizmust. A bolsevista uralom alatt hallottunk a szakszervezetekből kiinduló ellenforradalomról. Az ellentét a leghatározottabban nyilvánult meg közöttük. Különösen a műszaki munkások voltak a bolsevizmus ellenségei. Nem hiszem, hogy sok kommunista lett volna a munkásszakszervezetekben; mindamellett a mostani elnyomatás föltámaszthatja a kommunizmust. De azért nem hiszem, hogy odáig jussanak, ha a kormány nem megy messzebb ebben az abszurd politikájában.*”

Egy másik a következőket mondta: „*A kommunizmust a kevésbé jó munkásaink támogatták. A szervezett munkások, akik már régen dolgoznak a mesterségükben, semmilyen szerepet nem játszottak, bár tevékenyen nem is ellenezték; passzívok voltak. De a háború alatt a hadiszerek gyártása következtében sok munkás jött a vidékről; ezek, akik nem voltak igazán érdekelve az iparban, kommunisták voltak. Becslésem szerint legfőljebb munkásaink öt százaléka volt igazán kommunista és ezek legtöbbje sem tudta, hogy miről van szó.*”

Ugyanezt a kérdést tettük föl egy alkalommal több, együtt levő munkáltatóhoz. Egyikük ezt mondta: „*Kevés munkás volt valóban kommunista és azok miatt az előnyök miatt voltak kommunisták körülbelül április 15-ig, amelyeket ez az uralom hozott nekik.*”

Míg egy másik ezt mondta: „*Ha a munkások nem szálltak volna szembe a kommunizmussal, a kommunizmus sokkal tovább tartott volna. Kérdés: És most? Felelet: Az a benyomásom, hogy most helyeselnék a*

kommunizmust, mert elégedetlenek a mostani állapotokkal; szenvednek miatta és meg akarják magukat bosszulni.”

Egy másik munkáltató a következőket jelentette ki: „A valóságban a munkások alig öt százaléka volt bolsevista; a munkások nem szívesen köszöntötték a bolsevizmus fölkelő napját. Nem lelkesedtek érte. Egyszerűen csak tudomásul vették ezt az uralmat. De már két-három hét múltán észrevették, hogy ez nem tarthat soká és nem is sajnálták ezt a megállapítást. Különösen a vasmunkások, a legintelligensebbek, a legjobban szervezettek, régóta demokrata szellemben iskolázottak, akik igen hamar ellenségeivé váltak ennek a rendszernek. Általában a szervezett munkások demokrata iskolázottságuk következtében ellenségei voltak a kommunistáknak. Kérdés: De hogyan toborozták a kommunistákat? Felelet: A fiatal munkások és a henység közül toborozták őket. A szakszervezetek elhanyagolták az ifjúmunkásokat és a tanoncokat; a kommunisták fölhasználták őket; de ismétlem, a munkások nagy többsége ellene volt a kommunista uralomnak. Ebben a gyárban maradtam a kommunizmus egész tartama alatt; két vagy három hét múlva az üzem termelőbiztosa azt mondta nekem: ‚Nem megy ez jól, nem is tart ez soká!’. Kérdés: Volt panasza a munkások ellen a kommunista uralom alatt? Felelet: Nem panaszkodhattam a munkásokra. Meg kell mondanom, hogy tudomásom szerint csak nagyon kevés gyárban voltak zavarok. Azt is elmondhatom, hogy a kommunizmus bukása után üzemem termelőbiztosa és a gyári munkástanács öt munkása hozzám jött és azt mondta: ‚Megtettük a kötelességünket, tegyen velünk, amit akar!’. Ott tartottuk őket az üzemünkben; ezek a legjobb munkásaink.”

Ugyanez a munkáltató hozzátette még: „Ha a munkások nagy része májusban, júniusban és júliusban nem dolgozott volna a kommunizmus ellen, a kommunizmus sokkal tovább tartott volna. Ellenséges magatartásuk különösen a vörös hadseregbe való sorozás alkalmával nyilatkozott meg; nem voltak hajlandók belépni és csak az erre kitört vörös terrornak engedtek. Nyomban a legnagyobb örömet tanúsították, amikor a kommunizmus elpusztult.”

Ehhez nincs hozzátennivalónk. A munkáslapok számtalanszor hangoztatták azt a tényt, hogy a reakció csak elkeseredést szül.

A románok kivonulása után sem javult a helyzet. A cenzúra szigorú volt. A párt- és szaklapok fehér foltokkal jelentek meg. A legfontosabb dolgokat nem lehetett megírni. De a szervezetek tudomására hozták, hogy felelőtlen elemek a szakszervezeti helyiségeket sem kímélték. Könyvtárakat szétdobáltak és az otthonokat lefoglalták. Mindezt hallgatagon kellett tudomásul venni, s legföljebb csak a kormányhoz intézett memorandumokban lehetett az eseményeket megírni. De ez sem használt sokat. Somogyi és Bacsó meggyilkolása csak fokozta az általános elkeseredést. Most már a külföld is nagyon érdeklődött a magyar viszonyok iránt.

A Nemzetközi Szövetség, anélkül, hogy meghallgatta volna a magyarországi szakszervezeti vezetőket, bojkottálta Magyarországot. Ez a bojkott erkölcsi tekintetben ugyan káros volt, de mégis csak elhamarkodottnak mondható, mert agrárországot nem lehet olyan könnyen bojkottálni. De a magyar szakszervezetek a bojkott alatt a kormányhoz fordultak és azt kérték, hogy ez teljesítsen bizonyos föltételeket, akkor azon lesznek, hogy a bojkott megszűnjék. Így többek közt kérték, hogy a munkásoknak több szervezkedési szabadság biztosítsassék, hogy a politikai üldözést szüntessék meg és hogy az internáltak és az eltévelyedettek bocsáttassanak szabadon. Ezekre a föltételekre a kormány nem adott határozott választ, ellenben a bojkottra ellenbojkottal válaszolt. A közlekedést a külfölddel megszüntette, a bojkottállapot, anélkül, hogy valami különös eredménnyel járt volna, hatheti tartam után – megszűnt. A Nemzetközi Szövetség ebből mindenesetre azt a következtetést vonta le, hogy agrárországokat nem lehet egyhamar bojkottálni, és hogy a bojkott sikeres keresztülviteléhez az összes országok munkásainak teljes egyetértése szükségesletik.

Mikor a konjunktúrák némileg javultak és ismét dolgoztak a gyárakban, a munkáltatók azon voltak, hogy a munkabéreket csökkentsék. Az Országos Iparegyesület a gyáripari érdekeltséggel egyetemben arra az álláspontra helyezkedett, hogy a termelési költségeiket csökkenteni kell annyira, hogy a belföldi iparcikkek ára ne legyen magasabb a külföldi árucikkek áránál. Le is szállították az egész vonalon a munkabéreket. Pedig a drágaság nem csökkent, hanem hétről hétre emelkedett, úgyhogy a megélhetés mindinkább nehezebbé vált. Arról szó sem volt, hogy a lerongyolódott munkások néha-néha egy-egy ruhadarabot vehessenek. És ilyen nehéz viszonyok mellett is megmaradtak a munkások szervezeteikben, természetesen csak azok, akik már régen szervezett munkások voltak. A Károlyi-rezsim és a kommün alatt betódult tömegek, akik a legradikálisabbak voltak, majdnem mind ismét nagy tömegekben kimaradoztak és a különböző új alakulatokhoz, gyakran a munkások ellenségeihez is csatlakoztak.